

كيفية صلاة النبي - صلى الله عليه

وسلم -

كيفية نماز پیامبر صلى الله عليه وسلم

کیفیت نماز پیامبر صلی الله علیه وسلم

شیخ عبد العزیز بن باز

کیفیت نماز پیامبر صلی الله علیه وسلم

جناب شیخ

عبدالعزیز بن عبدالله بن باز

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و ستایش مخصوص خداوند است و صلوات و سلام
بر بنده و رسولشان، پیامبرمان محمد و آل و اصحابشان باد،
اما بعد:-

این سخنان مختصر در بیان کیفیت نماز پیامبر صلی الله
علیه و سلم است که می‌خواهم آن را تقدیم به هر مرد و زن
مسلمان کنم تا هر کسی از آن اطلاع یابد تا در پیروی کردن
از ایشان تلاش کند، به دلیل این فرموده‌ی پیامبر صلی الله علیه
و سلم که: (صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي) [1]. (صَلُّوا کَمَا
رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي)، یعنی: (همانگونه که مرا دیدید نماز بجای
می‌آورم، شما هم نماز را بجای آورید) (1).¹ و شرح آن را
برای خواننده بیان می‌کنم:

1 امام بخاری به شماره (۶۰۵) روایت کرده است.

۱- کامل کردن وضو آن است که انسان همانگونه که خداوند به او دستور داده وضو بگیرد، و به این فرموده‌ی الله عمل کند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ...﴾.

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ}

یعنی: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چون به نماز برخاستید پس صورت خود و دستهایتان را تا آرنج بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید]) [مائده: ۶]. آیه

و این فرموده‌ی پیامبر صلی الله علیه وسلم: (لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طُهُورٍ) [2]. (لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طُهُورٍ)، یعنی: (هیچ نمازی بدون وضو پذیرفته نمی‌شود).¹

و این فرموده‌ی پیامبر صلی الله علیه وسلم به کسی که نمازش را بد می‌خواند: (إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَأَسْبِغِ الْوُضُوءَ). (وقتی که برای نماز خواندن بلند شدی، به طور کامل وضو بگیر).²

۲- انسان نمازگزار در هرجایی که باشد با همه‌ی (اطراف) بدنش به سمت قبله یعنی کعبه روی می‌کند، و با نیت قلبی نمازی را که می‌خواهد چه فرض باشد یا نافله نیت

1 امام مسلم به شماره (۲۲۴) روایت کرده است.

2 امام بخاری به شماره (۵۷۸۲) روایت کرده است.

می‌کند، و آن نیت را لفظاً به زبان نمی‌آورد؛ چرا که به زبان آوردن نیت مشروع نبوده، بلکه بدعت است؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه و سلم و هیچکدام از یارانشان رضی الله عنهم نیت را بر زبان نمی‌آوردند، و چه امام باشد یا نماز فرادی بخواند برای خودش ستره‌ای قرار می‌دهد، و روی کردن به قبله از شروط نماز است، مگر در مسائل استثنای شده و روشن که اهل علم در کتاب‌های خود بیان کرده‌اند.

۳- تکبیر احرام را بر زبان جاری می‌کند و می‌گوید: الله اکبر، و نگاهش را به مکان سجده می‌دوزد.

هنگام الله اکبر گفتن دستانش را به موازات شانه‌هایش یا برابر گوش‌هایش بالا می‌برد.

۵- دست‌هایش را روی سینه‌اش می‌گذارد، بطوریکه دست راست را روی کف دست چپ یا مچ یا ساعد قرار می‌دهد؛ چرا که این عمل از پیامبر صلی الله علیه و سلم نقل شده است.

۶- سنت است که دعای افتتاح را بخواند که اینگونه است: (اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالتَّلْجِ وَالْبَرْدِ) [4]. (اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالتَّلْجِ وَالْبَرْدِ)، یعنی: (بار الها من و گناهانم را آن‌چنان از هم دور کن که بین مشرق و مغرب فاصله انداختی، بار الها آن‌چنان مرا از گناهانم پاک گردان

که لباس سفید از ناپاکی‌ها پاک می‌شود، بار الها مرا از گناهانم
با آب و یخ و تگرگ بشوی)¹.

و اگر خواست به جای آن بگوید: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ،
وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ) [5]، (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ
وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)، یعنی:
(تنزیه و ستایش تو را می‌گویم. نامت خجسته است و کبریا و
عظمت تو والا است و معبودی به حق جز تو نیست)². اگر
دعاهای استفتاح دیگری که از پیامبر صلی الله علیه و سلم
ثابت شده را بخواند اشکالی ندارد، و بهتر است گاهی این دعا
را بخواند و گاهی آن دعا را، چرا که در پیروی از سنت
کامل‌تر است، سپس می‌گوید: اعوذ بالله من الشیطان الرجیم،
بسم الله الرحمن الرحیم، و سپس سوره‌ی فاتحه را می‌خواند
به‌دلیل این فرموده‌ی پیامبر صلی الله علیه و سلم: (لَا صَلَاةَ لِمَنْ
لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) [6]. (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ
الْكِتَابِ): (برای کسی که فاتحه‌ی کتاب [یعنی سوره فاتحه] را
نخواند، نمازی نیست)³. و بعد از آن در نماز جهری بصورت
جهوری و در نماز سری بصورت سری می‌گوید: «آمین»،
سپس به اندازه‌ای که مقدور بود قرآن می‌خواند، و بهتر است
که در نمازهای ظهر و عصر و عشا بعد از سوره‌ی فاتحه از
میان مفصل (از سوره‌ی نازعات تا ضحی) را بخواند، و در

1 امام بخاری به شماره (۷۴۴) و امام مسلم به شماره (۵۹۸) روایت کرده
اند.

2 امام مسلم به شماره (۳۹۹) روایت کرده است.

3 امام بخاری به شماره (۷۵۶) روایت کرده است.

نماز صبح از میان مفصل طولانی (از سوره‌ی ق تا نبأ) و در نماز مغرب گاهی از میان مفصل طولانی و گاهی از میان مفصل کوتاه (از سوره‌ی ضحی تا ناس) را بخواند، و این بنا بر احادیث نقل شده از پیامبر صلی الله علیه و سلم است.

الله اکبر گویان در حالی که دستانش را در راستای شانه‌هایش یا در موازات گوش‌هایش قرار داده و سرش را در راستای کمرش قرار گرفته به رکوع می‌رود و دستانش را در حالی که انگشتانش باز هستند بر روی زانوهایش قرار می‌دهد، و در رکوع آرام می‌گیرد و می‌گوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» یعنی: «پاک و منزّه است پروردگار بزرگ من»، و بهتر است آن را سه بار و یا بیشتر تکرار کند و مستحب است که همراه آن بگوید: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي) [7]. «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي». یعنی: «خدایا! تو پاک و منزّه‌ی، تو را ستایش می‌کنم، خدایا مرا بیامرزد».¹

۸- وقتی از رکوع سرش را بلند می‌کند، دست‌هایش را برابر شانه‌ها یا گوش‌هایش بالا می‌برد و می‌گوید: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ» (الله [حمد] کسی که ستایش او را گفته، شنید)... اگر امام یا تنها بود، در حال قیام می‌گوید: (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مِلَّةَ السَّمَوَاتِ وَمِلَّةَ الْأَرْضِ، وَمِلَّةَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ) [8]. (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مِلَّةَ السَّمَوَاتِ وَمِلَّةَ الْأَرْضِ، وَمِلَّةَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ)،

1 امام بخاری به شماره (۸۱۷)، و امام مسلم به شماره (۴۸۴) روایت کرده اند.

یعنی: (پروردگارا ستایش از آن توست، ستایشی بسیار و پاک و مبارک، به پُری آسمان ها، و به پُری زمین، و به پُری آنچه غیر از آن دو وجود دارد).¹

اما اگر فرد نمازگزار (مأموم) باشد، هنگام بلند شدن از رکوع می‌گوید: «ربنا ولك الحمد» تا پایان جمله‌ای که قبلاً ذکر شد. و اگر هر یک از آنها، یعنی امام، مأموم یا فرد نمازگزار تنها بود، این عبارت را اضافه کند اشکالی ندارد: (أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُنَّا لَكَ عَبْدًا: اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ) [9]. (أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُنَّا لَكَ عَبْدًا: اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)، یعنی: «او اهل و شایسته‌ی ثنا و عظمت است، حق‌ترین سخنی که بنده گفته و ما همه بنده‌ی تو هستیم [این است که]؛ بارالها آنچه را تو ببخشایی بازدارنده‌ای ندارد، و آنچه را تو مانع شوی بخشنده‌ای ندارد، و ثروت [و قدرت] صاحب [قدرت و] ثروت در برابر تو سودی ندارد».² این حدیث حسن [خوب] است، زیرا که از او صلی الله علیه وسلم ثابت است.

و مستحب است که هر یک از آنها - یعنی امام، مأموم و فرد تنها - دستان خود را روی سینه خود بگذارند همان‌طور که در قیام قبل از رکوع انجام دادند، زیرا از پیامبر صلی الله

1 امام بخاری به شماره (۷۱۱)، و امام مسلم به شماره (۵۹۸) روایت کرده اند.

2 امام مسلم به شماره (۴۷۷) روایت کرده است.

علیه وسلم حدیث‌هایی از وائل بن حُجر و سهل بن سعد رضی الله عنهما در این مورد ثابت است.

۹- در هنگام سجده، باید در حالی که تکبیر می‌گوید، زانوهای خود را قبل از دست‌ها روی زمین بگذارد، اگر این کار برایش ممکن باشد. اگر برایش سخت باشد، می‌تواند دست‌هایش را قبل از زانوهایش روی زمین بگذارد، به‌طوری که انگشتان دست و پا به سمت قبله باشند و انگشتان دست‌ها را به هم فشرده و کشیده نگه دارد. در سجده باید اعضای هفتگانه‌ی بدن را روی زمین قرار دهد: پیشانی همراه با بینی، دست‌ها، زانو‌ها و قسمت پایین انگشتان پا. در این حالت باید بگوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى»، یعنی «پاک و منزّه است پروردگار و الامرّتی من» و سنت است که این جمله را سه بار یا بیشتر بگوید. و همچنین سنت است که همراه با این ذکر بگوید: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)، (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)، یعنی: «پروردگار تسبیح و حمد تو را می‌گویم، بارالها مرا ببامرز». و بسیار دعا کند، به دلیل این فرموده‌ی پیامبر صلی الله علیه وسلم: (أَمَّا الرُّكُوعُ، فَعِظْمُوا فِيهِ الرَّبَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ، فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ) [10]. اما در رکوع خداوند را بزرگ‌دارید، اما در سجده در دعا کردن تلاش کنید؛ زیرا سزاوار است که دعائتان مستجاب شود.¹

1 امام مسلم به شماره (۴۷۹) روایت کرده است.

و از پروردگارش خیر دنیا و آخرت را طلب کند. چه نماز فرض باشد یا نفل، باید آرنج‌های خود را از پهلوهایش، و شکم خود را از ران‌ها، و ران‌هایش را از ساق‌ها دور کند، و دستان خود را از زمین بلند کند، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: **(اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَبْسُطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعِيَهُ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ) [11].** (در سجده تعادل داشته باشید، و یکی از شما ساعدهایش را همانند سگ باز نکند).¹

۱۰- سرش را بلند کرده و تکبیر می‌گوید و پای چپ خود را پهن کرده و روی آن می‌نشیند، و پای راست خود را بر روی انگشتانش می‌گذارد و دستانش را روی ران‌ها و زانوهایش قرار می‌دهد و می‌گوید: **(رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي وَاجْبُرْنِي)**. **(رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي وَاجْبُرْنِي)** یعنی: (بار الها! مرا ببخش، و به من رحم کن، و مرا هدایت کن، و مرا روزی بده، و مرا عافیت کن، و کوتاهی‌های اعمال مرا جبران کن).² و در این نشستن آرام می‌گیرد.

الله اکبر گویان سجده‌ی دوم را انجام می‌دهد و همان کارهایی که در سجده‌ی اول انجام داده را تکرار می‌کند.

1 امام بخاری به شماره (۷۸۸)، و امام مسلم به شماره (۴۹۳) روایت کرده اند.

2 امام ترمذی به شماره (۲۸۴)، و امام ابو داود به شماره (۸۵۰)، و امام ابن ماجه به شماره (۸۹۸) روایت کرده اند.

۱۲- سر خود را بلند کرده و تکبیر می‌گویید و کمی کوتاه می‌نشینید، مانند نشستن بین دو سجده که به آن «جلسه استراحت» گفته می‌شود و این عمل مستحب است. اگر این حالت را ترک کند، اشکالی ندارد. در این حالت نه اذکار خاصی وجود دارد و نه دعایی، سپس برای شروع رکعت دوم بلند می‌شود و (در این حالت) اگر میسر باشد (با دستانش) بر زانوهایش تکیه می‌کند، و اگر برایش سخت باشد (دستانش را) بر روی زمین تکیه می‌دهد. سپس سوره فاتحه و هر آنچه از قرآن برایش ممکن است بعد از فاتحه می‌خواند، سپس همان‌طور که در رکعت اول عمل کرده، دوباره انجام می‌دهد.

۱۳- اگر نماز دو رکعتی باشد، مانند نماز صبح، جمعه و نماز دو عید (فطر و قربان)، پس از برخاستن از سجده‌ی دوم، باید در حالت نشسته قرار گیرد، پای راست خود را بصورت عمودی بر روی انگشتانش قرار داده و پای چپ خود را به طور افقی دراز کند. دست راست خود را بر روی ران راست بگذارد و تمام انگشتانش را جز انگشت اشاره جمع کند و با انگشت اشاره به (کلمه‌ی) توحید اشاره کند. اگر انگشت کوچک و انگشت حلقه دست راست را بسته و انگشت شست آن را با انگشت میانه حلقه کرده و با انگشت اشاره (به کلمه‌ی توحید) اشاره کند، این کار خوب است؛ چون این دو حالت از پیامبر صلی الله علیه وسلم ثابت شده است. بهتر است گاهی این کار را انجام دهد و گاهی آن، و دست چپ خود را بر روی ران و زانوی چپش بگذارد، سپس در این حالت تشهد را بخواند، و آن این است: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ،

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)، یعنی: (همه بزرگداشت‌ها و درودها و پاکی‌ها از آن الله است، سلام بر تو ای پیامبر و رحمت الله و برکاتش بر تو باد. سلام بر ما و بر بندگان نیکوکار الله. گواهی می‌دهم که معبودی به حق نیست جز الله و اینکه محمد بنده و فرستاده الله است). سپس می‌گوید: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، کَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، کَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) [13]. (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، کَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، کَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ؛ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)، یعنی: (بارالها بر محمد و بر آل محمد درود فرست چنانکه بر ابراهیم و بر آل ابراهیم درود فرستادی، همانا تو ستوده شده و باشکوهی، و بر محمد و بر آل محمد برکت ارزانی دار، چنانکه بر ابراهیم و بر آل ابراهیم ارزانی داشتی، همانا تو ستوده شده و باشکوهی).¹

1 امام بخاری به شماره (۷۹۷)، و امام مسلم به شماره (۴۰۲) روایت کرده اند.

و از چهار چیز به خداوند پناه می‌برد و می‌گوید: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ) [14]. (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)، یعنی: (بارها، به تو پناه می‌آورم از عذاب دوزخ و از عذاب قبر و از فتنه زندگی و مرگ و از شر فتنه مسیح دجال)¹.

سپس هر دعایی که بخواهد از خیر دنیا و آخرت می‌کند، و اگر برای والدین خود یا سایر مسلمانان دعا کند، اشکالی ندارد - چه نماز فرض باشد یا نفل -؛ زیرا حدیث ابن مسعود رضی الله عنه که در آن پیامبر صلی الله علیه وسلم به او تشهد را آموخت، دلالت بر این دارد. (تُمْ لِيَخْتَرُ مِنَ الدُّعَاءِ بَعْدُ أَعْجَبُهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُو) [15]. سپس هر دعایی که دوست دارد انتخاب می‌کند، و دعا می‌کند² و در لفظ دیگر: (تُمْ لِيَخْتَرُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ) [16]. (سپس هر دعایی که بخواهد را انتخاب کند)³.

و این شامل تمام چیزهایی است که به بنده در دنیا و آخرت سود می‌رساند. سپس به سمت راست و چپ خود سلام می‌کند، و می‌گوید: السلام علیکم ورحمة الله، السلام علیکم ورحمة الله.

14- اگر نماز سه‌گانه باشد مانند نماز مغرب، یا چهارگانه باشد مانند نماز ظهر، عصر و عشاء، پس از خواندن تشهد

1 امام بخاری به شماره (۱۳۱۱)، و امام مسلم به شماره (۵۸۸) روایت کرده اند.

2 امام نسائی به شماره (۱۲۹۸) روایت کرده است.

3 امام مسلم به شماره (۴۰۲) روایت کرده است.

ذکر شده همراه با درود بر پیامبر صلی الله علیه وسلم، برخاسته و بر زانوهای خود تکیه می‌کند و دستان خود را تا کنار شانه‌ها یا گوش‌ها بلند کرده و می‌گوید: الله اکبر، سپس دستانش را - یعنی دستان خود را - مانند قبل روی سینه‌اش می‌گذارد و تنها سوره فاتحه را می‌خواند، و اگر در رکعت سوم و چهارم نماز ظهر، گاهی افزون بر فاتحه چیزی بخواند، اشکالی ندارد، زیرا در این مورد از پیامبر صلی الله علیه وسلم از ابو سعید رضي الله عنه حدیث‌هایی ثابت است.

اگر بعد از تشهد اول درود بر پیامبر صلی الله علیه وسلم را ترک کند، اشکالی ندارد؛ زیرا درود در تشهد اول مستحب است، و واجب نیست. سپس بعد از رکعت سوم مغرب و چهارم نماز ظهر، عصر و عشاء، همانطور که در نمازهای دو رکعتی ذکر شد، تشهد می‌خواند و بعد از آن به سمت راست و چپ سلام می‌دهد، سپس سه بار از خداوند آمرزش می‌طلبد، سپس می‌گوید: (اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ) [17]. (اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ)، یعنی: (پروردگارا، تو [از هر عیب و نقص و ناتوانی و ناشایستی و شریک و انباز] سالم هستی، و سلامتی از طرف توست؛ والا مقام و مبارکی؛ ای صاحب شکوه و بزرگواری).¹ اگر امام بود قبل از اینکه (به سمت راست برچرخد و) صورت خود را به سمت مردم بازگرداند این را می‌گوید و پس از آن این ذکر را می‌خواند: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ

1 امام مسلم به شماره (۵۹۱) روایت کرده است.

شيءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ، وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [18]. (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ، وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) یعنی: «معبودی [به حق] به جز الله، وجود ندارد. شریکی ندارد، پادشاهی و ملک از آن اوست، ستایش شایسته‌ی اوست، و او بر هر چیزی توانا است، هیچ نیروی بازدارنده از گناهان و توفیق دهنده به نیکی، به جز الله وجود ندارد. الهی! آنچه تو ببخشی، هیچ‌کس مانع آن نمی‌گردد و آنچه تو منع کنی، هیچ‌کس نمی‌تواند آن را ببخشد. توانگر، ثروتش او را از عذاب تو نجات نمی‌دهد، هیچ معبودی [به حق] جز او نیست. جز او کسی دیگر را عبادت نمی‌کنیم، نعمت و فضل از آن اوست، ستایش نیکو مخصوص اوست، معبودی [به حق] به جز او وجود ندارد، همه‌ی ما با اخلاص او را بندگی می‌کنیم هر چند کافران دوست نداشته باشند»¹.

و سی و سه بار سبحان الله، و همانند آن الحمد لله، و همان مقدار الله اکبر می‌گویند، و در پایان برای اینکه صد بار بشود می‌گویند: (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ

1 امام مسلم به شماره (۴۰۲) روایت کرده است.

و هو على كل شيء قدير) یعنی: (معبودی [به حق] به جز الله، وجود ندارد. شریکی ندارد، پادشاهی و ملک از آن اوست، ستایش شایسته‌ی اوست، و او بر هر چیزی توانا است)، سپس آیه کرسی و سوره‌های قل هو الله أحد، قل أعوذ برب الفلق، و قل أعوذ برب الناس را بعد از هر نماز می‌خواند. همچنین مستحب است که این سه سوره را پس از نماز فجر و نماز مغرب سه بار تکرار کند؛ زیرا احادیثی در این باره از پیامبر صلی الله علیه وسلم وارد شده است. تمام این اذکار سنت است و واجب نیست.

و برای هر زن و مرد مسلمانی مشروعیت دارد که قبل از نماز ظهر چهار رکعت، و بعد از آن دو رکعت، و بعد از نماز مغرب دو رکعت، و بعد از نماز عشا دو رکعت، و قبل از نماز صبح دو رکعت بخواند، که مجموعاً دوازده رکعت می‌شوند و به آن‌ها سنت‌های راتبه گفته می‌شوند و پیامبر صلی الله علیه وسلم در حالت اقامتشان بر انجام آن‌ها مواظبت می‌کرد و آن‌ها را می‌خواند. اما در حالت سفر آن‌ها را ترک می‌کرد، مگر سنت قبله‌ی نماز صبح و نماز وتر که ایشان در حال اقامت و سفر بر انجام آن مواظبت می‌کردند و آن را می‌خواندند، و بهتر است که این سنت‌های راتبه و نماز وتر در خانه خوانده شوند، اما اگر در مسجد خوانده شدند هیچ اشکالی ندارد، به‌دلیل فرموده‌ی رسول الله صلی الله علیه وسلم: (أَفْضَلُ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ، إِلَّا الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ) [19]. (أَفْضَلُ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ، إِلَّا الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ)، یعنی:

بهترین نماز مردان، نماز او در خانه است، مگر نماز
فرض¹.

و محافظت بر این [دوازده] رکعت از اسباب داخل شدن
به بهشت است، به دلیل این فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم:
(مَنْ صَلَّى اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، بُنِيَ لَهُ بِهِنَّ بَيْتٌ فِي
الْجَنَّةِ) [20]. (مَنْ صَلَّى اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، بُنِيَ
لَهُ بِهِنَّ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ)، یعنی: «هر کس دوازده رکعت نماز
در یک روز و شب بخواند، برای او به وسیله آن خانه‌ای در
بهشت ساخته می‌شود»².

و اگر چهار رکعت قبل از نماز عصر، و دو رکعت قبل
از نماز مغرب، و دو رکعت قبل از نماز عشاء بخواند، خوب
است؛ زیرا از پیامبر صلی الله علیه وسلم حدیث‌هایی در این
باره ثابت است. و اگر چهار رکعت بعد از نماز ظهر و چهار
رکعت قبل از آن بخواند، نیز خوب است؛ چون پیامبر صلی
الله علیه وسلم فرمودند: (مَنْ حَافَظَ عَلَى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ،
وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ) [21]. (هر کس بر چهار
رکعت قبل از نماز ظهر و چهار رکعت بعد از آن محافظت
داشته باشد، خداوند او را بر آتش جهنم حرام می‌سازد)³. و
معنای آن این است که دو رکعت اضافی بعد از نماز ظهر به
سنت راتبه اضافه کند؛ زیرا سنت راتبه چهار رکعت قبل از

1 امام بخاری به شماره (۶۸۶۰) روایت کرده است.

2 امام مسلم به شماره (۷۲۸) روایت کرده است.

3 امام احمد به شماره (۲۵۵۴۷)، و امام ترمذی به شماره (۳۹۳)، و امام ابو
داود به شماره (۱۰۷۷) روایت کرده اند.

نماز ظهر و دو رکعت بعد از آن است. بنابراین، اگر دو رکعت اضافی بعد از آن بخواند، آنچه که در حدیث ام حبیبه رضي الله عنها ذکر شده است، محقق می‌شود.

و خداوند توفیق‌دهنده است، و درود و سلام بر پیامبر ما محمد بن عبدالله و آل و اصحاب و پیروان او تا روز قیامت باد.

فهرست

- 2..... کیفیت نماز پیامبر صلی الله علیه وسلم
- 2..... کیفیت نماز پیامبر صلی الله علیه وسلم